

UTUNK

ROMANIA SZOCIALISTA KOZTARSASAG IROSZOVERSECENEK LAPJA

XXI. ÉVFOLYAM, 31. (927.) SZÁM

— ARA 1 LEJ —

KOLOZSVÁR, 1966. AUGUSZTUS 5.

VÁGÓ MÁRTON

DIÁKLÁNY (Részlet)

HORVÁTH ISTVÁN

Aranyszövők

Traktorraj reszeli
Érdesen a csendet.
De nem marad rongyos,
Ahol szétszakad.
Hangjuk téphetetlen
Aranyszálaival
Beszövik a zengő
Dalosmadarak.

Mit érez az ág?

Tengelicmadár
Hintázza magát.
Mit érez az ág,
Melyen énekel?
Gyönyörűség is,
Vagy csupán téber?

DIÁKOK, TANÁROK, ŐSÖK

— Bukarest és Kolozsvár főiskolás-képzőművészeinek diplomamunkáiról —

A kisdíjak utánozza a tanárt, gyakran tiszteletlenül, más-kor viszont követésre méltó példát lát benne, s nehezebben utánozható tulajdonságait próbálja elsajátítani; néha egyenesen eszményképnek látja őt. Később a kultúra még régebbi rétegei közt is el akar igazodni. Mindig abból az egyszerű és jogos feltételezésből (illetve tapasztalatból) indulunk ki, hogy a múlt ismerete nélkül nem érthetjük meg a jelent. Haeckel biogenetikai alaptörvénye jut eszünkbe. Az egyén — a gerinces emlősállat is — fejlődése során megismétli a törzsfajlás (phylogenesis) szakaszait. Mindezt nem a két intézet (a bukaresti N. Grigorescu és a kolozsvári I. Andreescu) diákjainak védelmére hoztam fel — hanem mindössze magyarázatul. Java részük nem szorul egyáltalán védelemre: azt kellett bizonyítaniuk, hogy elsajátították mesterségük, művészetük elemeit (a két szó valamikor egy és ugyanaz volt: ars) — s ez nekik teljes mértékben sikerült.

A kiállított munkák nem éppen jelentéktelen része már messziről elárulja — megejtő nyíltsággal — a művészettörténet (a törzsfajlás...) egyik vagy másik szakaszát — ami itt nem is hiba, legfeljebb apró veszély, legyőzhető akadály. A múlttal való ismerkedés néha azonosuláshoz vezet; előfordulhat, hogy az ember túlságosan is alaposan sajátítja el egyik vagy másik letűnt korszak jellegzetességeit, s azon a fokon esetleg megáll.

A két főiskola együttes kiállítása — az Andreescu-intézet rektorátusán rendezett sajtóértekezleten tudtuk meg — régi hagyomány, mely több éves kihagyás után most újraéledt, s székhelye valószínűleg ezután is Kolozsvár marad. Mint Daniel Popescu rektor mondotta, művészeti életünket számtalan kérdés égeti — s mindez a felsőbb oktatásban is visszhangra talált. Elvünk, hogy a pozitív értékkel bíró hagyományt tiszteletben tartva, engedjük szóhoz jutni korunk kísérletező szellemét.

A mostani kiállításon — mondotta a rektor — nem érvényesült semmiféle egységesítő törekvés, mert a diák szabadon választhatta meg eszményképeit, s szabadon kutatott saját egyéniségének rétegei között.

A grafikában Kolozsvár színeit néhány diák igen jól képviselte. Renate Mildner, akinek képességeire már volt alkalmunk felfigyelni egy szeminárium jellegű kiállításon, a tavaly itt végképp bejegyezte nevét a tehetségként számon tartott fiatalok névsorába ötlet- és humorgazdag román közmondás-illusztrációival. Az ifjúság békét akar című megejtő szépségű s Iphigénia Aulisban megejtő szomorúságot árasztó plakát-tervével. Kiemelkedő eredmény Arkossy István két litográfiája; Marcela Bozsojan és Major Gizella finom, érzékeny művészalkotot sejtetnek. Kisgyörgy Tamásra férfias lendület jellemző, Kacsó Salomia Delta-plakátja O. N. T.-képes, míg Bölöni Vilmos munkáján (Halászok) Toulouse-Lautrec jellegzetes biztonsággal rajzolt vonalait véltük felfedezni. Különféle idegen hatások keverednek Ion Popp illusztrációján is — bár kevésbé valószínű, hogy pontosan azokból a mappák-ból merített volna ihletet, amelyekre mi most emlékezünk. A bukarestiek között Mihaela Baraschi munkái (A világ szája igazán beszédre sikerült), Mihai Stănescu remek Nasreddin Hodzsa linometszetei, Elena Jucu népiesen neoprimitív balladailusztráció-tervei; Stan Baron Robinson-illusztrációi és nagyvonalúan leleményes dohányellenes plakátja, s Alexandru Andrei két Dürrenmatt-plakátja joggal kerültek Kolozsvárra,

GRIGORE PATRICHI

FÉRFIGPORTRÉ

a bukaresti főiskolás-grafika követeiként. A nagy Romulus plakátja kitisztult finomságával, Az öreg hölgy látogatása kitűnő értelmező erejével áll magasan a legtöbb igazi, utcán is kiragasztott színházi plakát színvonalára fölött.

A szobrok között elég kevés megnyugtató munka akad. Törös Gábor Munkások című kompozícióján egy-két nem is egészen egyértelmű hatás sejlik, Eugen Cocan Sportolói nem sok mozgást árulnak el (egyszerű mintázó-tanulmányként hatnak); Sopov Kole Nikos Visszatérés című munkájának asszonyalakja az archaikus görög szobrok mosolygós, egyensúlyát idézi, fiú-alakja viszont (ő volna a visszatérő) a szoboröntő naturalizmus elriasztó mintadarabjaként hat ezen a mégiscsak mai összbemutató kiállításon. Vasile Rus műkőbe öntött Anyaság-kompozíciója a maga megbízhatónak látszó tárgyi tudásával — biztató (újra egy szó, amiről itt nehéz volna lemondani). A kissé gyűrött palmaág-félt, amelyet E. Cocan sportolója tart kezében, kétségkívül egy bukaresti diák, Fekete Jozefina viszi el. Fából faragott két különálló (pontosabban egy ülő s egy feloldalt fekvő) alakból összetett kötetlen kompozíciója az idomok szélsőségesen lesimitott, leegyszerűsített értelmezésével minden esetleges: déja vu ellenére szép, dekoratív, s mégsem ipar, hanem művészet — ha nem tévedünk. A bukarestiek közül Grigore Patrichi szinte monografikusan szerepel — ami nem is egészen érthető. Igaz, így alkalmat nyílt bizonyítani tehetségét, kivül azt, hogy jól megtanulta a mesterség különféle technikai eljárásait, ezenfelül pedig Proteuszként változó stílusban képes bemutatni pillanatnyi lehetőségeit.

A festészet területe az, ahol a diákoknak megadott szabadság tényleg messzemenően érvényesült. Más szóval a diák saját tehetsége, hajlama, elkötelezése szerint hol tanárainak kerékvágását választotta, hol régi, illetve mai mestereket, vagy éppenséggel tanárainak festőkollegáit vette alapul — s néha végre önmagát, vagy feltehetően önmagát. Persze nemcsak tiszta hatásokkal, hanem érdekes hatáskeveredésekkel is találkozunk. Vladimir Zamfirescu (C. Baba-tanítvány) Hó-

(Folytatása a 9. oldalon)

KOVÁTS IVÁN

Az ember filozófiai tudományja

Manapság mindenütt sokat beszélnek az emberről; ahogy tudjuk, a történelemben máskor is beszéltek már sokat róla. Akkor is okkal. Mert amikor elvont témák kerülnek a tudományos közvélemény érdeklődésének homlokterébe, akkor a konkrétumok már nem képesek az automatikus megoldásban a maguk spontán útját járni; akkor már maga az objektív társadalmi valóság követeli az ember tudatos vetelét az ember tudatos megfontolt beavatkozását. Vagyis akkor a spontán világ válságba jutott. Mint ma az az ember, aki a két világ határán él. A két társadalmi modell közötti változás milliók tömegproblémája, s ez a tény készítette az elvont gondolkodást is arra, hogy a válaszokat, a választások feltételeit, lehetőségeit elméletileg is kidolgozza.

A marxista szakirodalom egyre inkább felfigyel az ember problémáira, és feladja az eddigi szűk értekezéseket, a leegyszerűsítő, az embert pusztán gazdasági tényezőnek tekintő álláspontokat. Hazai vonatkozásban C. I. Gullian *Problematika omulii* című filozófiai-antropológiai esszéje (Editura politică, București —

1966) az eddig legjobb kísérlet az emberrel kapcsolatos kérdések újszerű tárgyalására, de egy ilyen törekvés, ha nem is túlságosan hangsúlyosan, megnyilvánult már I. Cernea könyvében (*Karl Marx — Geneza marxizmusulii*, Editura științifică — 1963) is.

A nemzetközi marxista irodalomban Roger Garaudy fokozatosan alakította ki az emberi alkotás lehetőségeit esztétikai síkon védelmére álláspontját, Adam Schaff pedig főképpen az elidegenedés, majd legutóbb a humanizmus problémáját emelte be a viták körébe, egyes folyóiratok pedig (*Nouvelle Critique*, *Valóság*) fókuszai lettek a filozófiai antropológia kérdéseit érintő eszmecseréknek.

Az emberi élet a maga viszszáhozhatatlan egységében — érték. Ez olyan általános megállapítás, amely minden egyedi esetre egészében vonatkozik, még akkor is, ha a XX. század második felében az emberek ezrei pusztulnak el igazságtalanul és értelmetlenül. És itt elsősorban nem az igazságtalan háborúra gondolunk, hanem arra, hogy az emberiség felélemi tragédiák sújtják,

arra, hogy a modern világ árnyékában százmilliók képtelenek az ember öndefiníciójának előfeltételét, a pusztá létét biztosítani. Az ember életében még mindig nem következett el annak a paradoxonnak a megoldása, hogy a gyors és kiemeltlen szaporodás törvényének alávetett elmaradt fejlődésű országok népei szenvedésre születtek. S ott, ahol kemény küzdelemben kikovácsolták az élet alapjait, az ember már a filozófia problémájaként a kutató gondolkodás tárgyává válik.

Persze, az ember mindig saját problémájaként hordozta a világ megismert, de még a homályban rejtőzködő kérdéseit is. Átszűrte magán, önmagához viszonyította a dolgot és azt, a valmit és a semmit; a nihil és az est között hol itt, hol ott, hol az egyik, hol a másik pólusra helyezte magát. Optimista korszakaiban mindenhonnan látta magát, hogy azután egy mindenható védnök-sége alá helyezkedve, törpévé zsugorodjék.

Az optimizmus és a pesszimizmus a hit kérdése volt: hit az ember lehetőségeiben, avagy hit valamiben, ami ezeknek a

hiányát rekompenzálja. Mert a hit nem feltétlenül a vallás kérdése, hanem a perspektíváké; a jelen nem akar a holnap áldozatává lenni, ha a holnap nem valami más, valami szebb, tökéletesebb vagy teljesebb; a jelen önmagában kell higgyen ahhoz, hogy a holnapért meg- hozza az elődök kötelező áldozatát. Ha az ember nem hisz a holnapban, akkor a jelenében van a hiba, jelene fegyverzi le a lét reprodukálásán munkálkodó hajlamát.

Ez a jelen, az ember mindenkori jelene az a társadalmi mező, amelyben mozog, amelyet szükségképpen készen kap, mint lehetőségeinek természetes körét. Amikor belép az életbe, akkor tulajdonképpen elfoglalja azt a helyet, amit a kor kijelölt számára: ebből kell kiindulnia, választásainak, önálló mozgásainak ez a meghatározott határa. Ha ez a kör belefogja a cselekvést az emberbe, ha szűk határaival lefogja az alkotást, akkor nem lehet hinni benne.

A társadalmi mező az osztálytársadalmakban csoportokra szabdalta vidék: aki ide belép — márpedig kívül-

maradni nem lehet —, az szükségképpen öncsonkítóvá válik. Nem az a lényege többé, ami az összes emberé, hanem az, ami a máskiból hiányzik; az összemberiséghez az egyén az az kapcsolódik, ami nincs meg benne, ami a társadalmi tabu az ő számára. Az elidegenedés világa ez, az elidegenedés az osztálytársadalomban élő ember Emberfilozófiájának az első fogalma. De nem az utolsó — végső.

Mert az ember definíciójához mindenképpen hozzátartozik az alkotás, a kételkedés mozzanata, a jelen értékeinek a meghaladása, új értékek létrehozása. Ezért az axiológia — az értéktan — is része az antropológiának, persze egy olyan axiológia, amely képes ebben a kételkedő kajánságban az emberi nem sajátos tulajdonosságát látni, azt, ahogyan az ember kénytelen önmaga alkotásait szemlélteni. Nem, itt nem nihilizmusról van szó, hanem arról, hogy a már kész értékrendhez hozzázó a világ, bekebelezi, fokozatosan kikopottatja. Ekkor a szükségletekben támadt rés új értékek létrehozását követeli meg, az ember olyan alkotó tevékenységét, amely az előző szinten alakulva, meghaladja azt.

Az érték létrehozása: alkotás. Az alkotásnak viszont társadalmi és egyéni feltételei vannak. Léteznek korok, ami-

kor az ember belefut a társadalmi önméltóságának monotonijába, s olyankor az alkotás a kivételesség jegyét hordozza. Az elidegenedés világában főként az előjogokkal rendelkező társadalmi csoportok tagjait ruházzák fel maguk az objektív körülmények az alkotás lehetőségeivel. Mert az alkotás filozófiai szempontból az objektív és a szubjektív mozzanat kölcsönhatása, amelyben a szubjektum a maga képére és hasonlatosságára alakítja világát. Ez persze folyamat, történelmileg változó és emelkedő irányú mozgás, amelyben a birtokon belül levő az előny, azé, aki a bizonyosságok indultával ragadja magához előd-jei tudását, s úgy lép tovább rajta győzelmesen.

A szubjektum kettős burokkal rendelkezik: az egymástól el nem szigetelhető, de mégis alapos ismertetőjegyeket felmutató lelki és társadalmi meghatározottsággal. A lelki meghatározottságnak — az alkati-fiziológiai sajátosságok itt elhanyagolható különbségeit nem tekintve — általában két szintje van: egy tudatalati és egy tudatos rétege. A szemlélyiség lélektani kutatása éppen ezeknek a rétegeknek a sajátos szerepét kell hogy

(Folytatása a 4. oldalon)

BRETTNER GYÖRGY

Költőtárs bemutatása

Költő aligha bizonyíthatná meggyőzőbben művészi alázatát a költészet ügyével szemben, mint azzal, hogy más költő verseiből fordít, gondolatát, érzéseit, eszközeit alárendeli egy más költő egyéniségének. Olyasvalaki, aki ráadásul nem is a vers egykori klasszikusa, hanem szinte kartávolságra munkálkodó kor- és sorstárs. És még inkább tiszteletre méltó ez a művészi ügyeskedés, ha a költő-fordító igazi önmegtagadással elüti alkutól költőtárs megszólaltatására vállalkozik, egész kötetben. Ugy, ahogy Kányádi Sándor szólaltatja meg magyarul A. E. Baconskyt.*

A két költő lírája éppen ellentétes irányban halad. Kányádi népi gyökerekből tör a modern európaiság felé; Baconsky jellegzetesen nagyvárosi poéta, aki a múlt felé forduló nosztalgiaival keresi ezeket a gyökereket.

— Kí beszél hozzám a messzeségből?
Pásztorok ereszkednek juhakkal a völgyek felé.

Hallom a kolompok lassúdad koppanását. — Igy találtam én is egyszer magamra ebben az évezredek vonulásában, — de én már csak egy sápadt rügy vagyok, mellyel ez a hosszú és távoli karaván megérkezik, tavaszba pattan —

írja egyik versében (Idők nyomában a Radnai-havasok között).

Baconsky az urbánus költő elégikus vágyakozásával iparkodik visszatérni a természethez; Kányádi a vérben, szemében, idegeiben hordja. Magától értetődik tehát, hogy az a természeti elem, amely az eredetiben néha hűvösen távolinak, vagy éppen keresetnek hat, a fordításban közvetlenebbé válik, átmelegedik. Hozzájárulnak ehhez a finom érzékkel és mértékűséggel alkalmazott betűírások („fehér fogú viharok viczorogtak”, „rög kövekbe, rögökbe rétegződtek”) és más hanghatások („harmonikus folyékony fények hullnak”), amelyek hangulatteremtő erejükkel felfokozzák a költői kép szuggesztivitását.

Művészi szempontból a legkevésbé sem jelenti ez azt, hogy Kányádi a saját képére formálja át Baconskyt. A kötet híven tükrözi Baconsky spontán oldottságra törekvő, de intellektuálisan átszűrt, elégikusan szemlélődő lírájának minden jellegzetességét. Sokszor valószínűleg bámulatos kerekességgel és meglepően töretlen művészi logikával adja vissza a fordító az eredeti hosszú lélegzetű, elmékedő körmondait, amelyek kemény próbára teszik a magyar nyelv merőben ellenkező természetét:

Kisemberek közt éltem én mindig,
ismeretlenek, folyton sokaságba olvadók,

* A. E. Baconsky, *Néma pillanat*, versek, fordította Kányádi Sándor, Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest, 1965.

kicsik és nagyok, vidámak és szomorúak,
csúnyák és szépek,
bútrak s örökkön nyugtalanok közt, akik
mint a jegenyék, mellüket tárják a viharok,
vagy tűnt árnyakon mélnak bánatosan,
kik soha nem volt lehetőségeken
sajnálkozva alusznak el
egy megnyugtató jövő reményében.

(Himnusz ismeretlenekhez)

És érdemes megfigyelni, hogyan sikerül Kányádinak egyetlen ügyesen elhelyezett idegen szóval (foszforeszkáló körutak, rituálé, rezignáltan, párák vibráltak) biztosítani a hangvétel sajátosan urbánus színezetét. Kár, hogy némelykor, ha csak elvétve is, túllő a célon (kebled volutája), s még inkább kár, hogy néhány verssorba becsúszhatott egy-egy olyan szem-szúrón népieskedő szó, mint „vohyt”, vagy „sirködül”.

Ezeket az apró, de éppen apróságokkal bosszantó melléfogásokat részben talán a nem mindig szerencsés válogatással is magyarázhatjuk. Annál sajnálatosabb ez, mert Kányádi igazán értékes művészi munkát s a tetejébe sok szeretettel és ihletet fektetett ebbe a kötetbe.

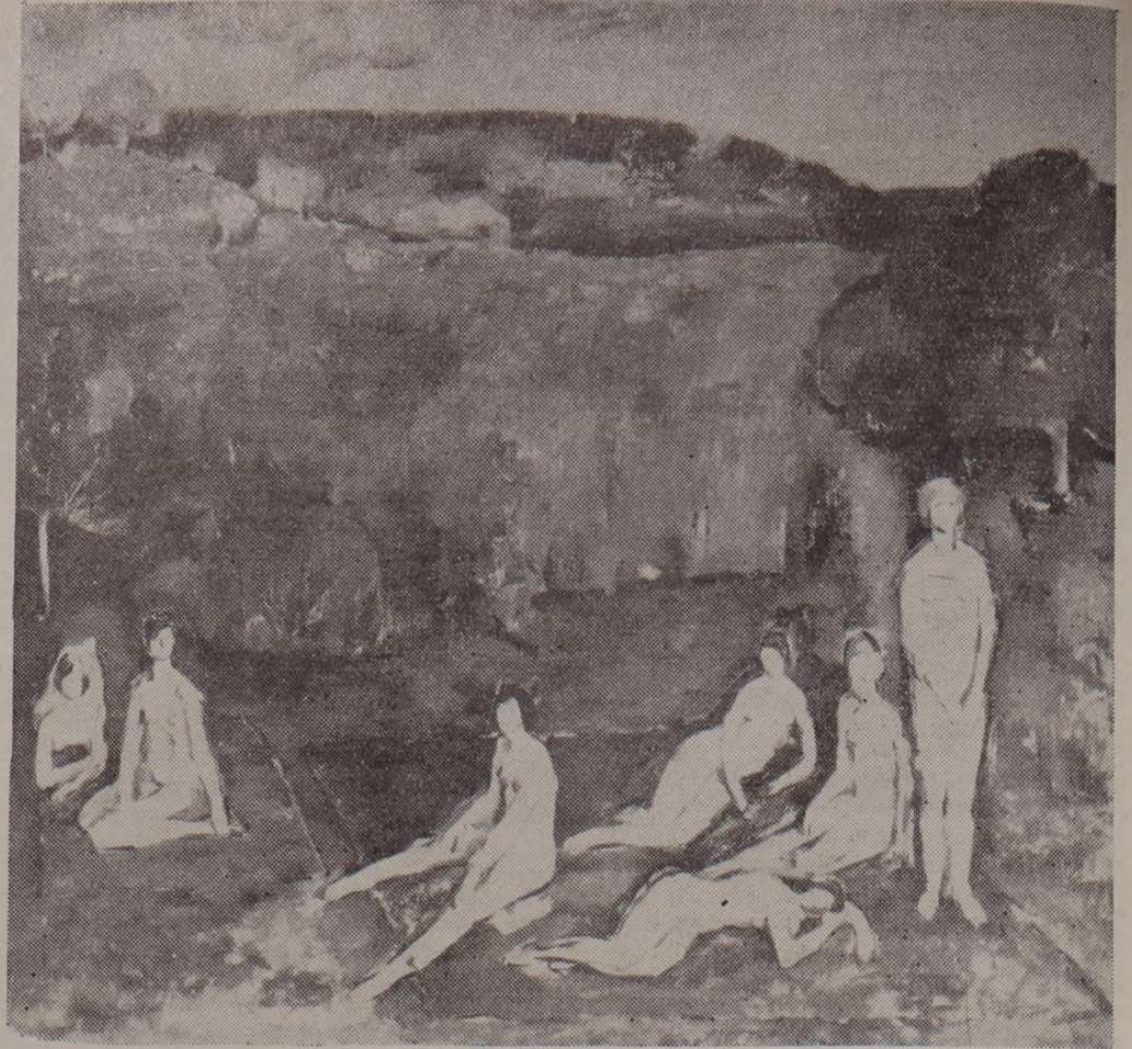
Legnagyobb — példamutató — műfordítói érdeme, hogy a román verset mindig a magyar nyelv szellemében igyekszik újraalkotni, s így munkája általában mentes attól, ami sokszor még sikerült, szép fordításokban is első pillantásra elárulja a... fordítást. Inkább, ha szükséges, a forma nyűgén lazít, lemond a rím hibátlanságáról, vagy beéri szerény asszonánccal, hogy azzal az izesen muzsikáló szép magyarsággal ültethessen át egy-egy verssort, amelyre jó példa a *Csendes könyörgés* e négy sora:

Kérem a kóborló szomorú szelet,
hogy felejtse el egészen engemet,
s hogy a tavakon röptesse meg
a halott levelek madár-életét.

Sajnos, ebben a tekintetben is szemünkbe ötlök olykor-olykor, ha szerfölött ritkán is, az a figyelmetlenség, amelyről már szóltam; egy nyelvi szépségekben ennyire gazdag kötetből különösen kímélő egy-egy elszórt szolgai megoldás („melyeket egy idővel tele toronyban felejtettem”), vagy ilyen fültépő magyartalanosság: „ezer év óta, kétezer, három...” (ami kétszer is előfordul az *Alvó krizantémokban*).

A kötet értékét természetesen nem az effajta botlásokon kell mérnünk. A *Néma pillanat* pompás műfordítói teljesítmény; legfeljebb azt róhatnánk fel Kányádi hibáira, hogy megfontaltabb válogatással egyenértékűbb versanyag tükrében mutathatta volna be a kieszemelt költőtársat.

JÁNOSHÁZY GYÖRGY

GHEORGHE VELEA

(A végzős művész-növendékek kolozsvári kiállításáról)

KOMPOZÍCIÓ

Az ember filozófiai tudománya

(Folytatás az első oldalról)

tisztázza, s mint ilyen, a pszichológia is kapcsolódik az antropológiához.

Az egyén cselekvése a társadalomban minden megkettőződés, megsokszorozódás. Vagy mert viszonyok, kapcsolatok hordozója a tett eredménye, vagy mert hatásaiban, következményeiben a tett, mint az egyén névjegye, jellegzetes fizionómia mutatkozik meg a többi emberek a környezet számára. Az első esetben — amely nyilvánvalóan kapcsolódik a másodikkal — az embert a kor lehetőségei olyasmire kényszerítik, amit egyénileg elfogadhat vagy nem, de mindenképpen meg kell tennie. A másodikban: az egyén tette erkölcsi tartalommal töltődik fel, márpedig ezeknek az erkölcsi erővonalaknak, a tettekben megnyilvánuló magatartásnak antropológiai jelentőségük van.

Az első erővonal: a felelősség. Mert a determinált cselekvés nem jelent felmentést a felelősség alól, hiszen a történelem csak a határokat jelöli ki, ezeken belül már lehetséges a választás. Tehát a második erővonal: a választás. Ebben kell találkoznia az egyének a világgal, ebben a tudatos állásfoglalásban kapcsolódik mindenki ahhoz, ami az ő korában jó, haladás, vagy ellenkezőleg azzal, ami visszahúzó erő. Választani mindig kell, a cselekvés önmagában hordozza az alternatívák lehetőségét, csak fel kell ismerni őket, csak rá kell döbennie mindenkinek arra, hogy ha századunk a tudatoság százada, akkor a választások is. Minden helyzet magában hordoz valamit a rendkívüliségből, a másból, az újból, s ha ilyen vonatkozásait látjuk az ember lehetőségeinek, akkor a választást valamennyi közösséget érintő tetteben felismerhetjük. Tudatosítani kell ezt az emberben, mert a tudatlanságból-ostobaságból eredő káros cselekvés pont úgy megbocsáthatatlan, mint az elvakultságból, a káros társadalmi erők szolgálatából fakadó tett. A naivitás gyermeketeg együgyűsége veszedelmes, akár az elszánt rosszakaró.

Az etikum tehát kapcsolódik a filozófiai antropológia problémaköréhez, amely az ember lehetőségeinek a tudománya. E lehetőségeket pozitív módon szabadságnak nevezi a filozófia. A szabadság mint antropológiai kategória a társadalmi mezőnek egy olyan állapotát jelenti, amelyben az egyén és a társadalom összes többi tagja elvileg közvetlen kapcsolatban vannak egymással, nem merevedik közük a társadalmi csoportokat, osztályokat elválasztó fal, nem kénytelenek az emberek a közöttük szükségesképpen kialakuló kapcsolatokat közvetítő dologra — áruira —

ruházni. Ilyen szabadság kiindulópontja a szocialista társadalom.

A mikor az emberről beszél a szociológia, akkor tulajdonképpen az egyén és a társadalom kölcsönviszonyát vizsgálja. Ez a kölcsönviszony tulajdonképpen mint ember és ember közötti viszony mutatkozik meg a társadalmi mozgás történelmileg konkrét szakszavában. Ebben a viszonyban az egyén kénytelen feladni egyediségének legalább egy részét, alárendelni magát a közösségnek.

Az emberek közötti viszonyok a kapcsolatok széles skáláját mutatják. Kiindulópontjuk a biológiai viszony, az egyediség megkettőződése, ami ilyen szinten még nem feltétlenül állandó, míg a termelés már azzá válik. A természetes eredménye pedig az emberi viszonyok hordozója az áruteremtő társadalomban. Szükségképpen hoz létre az ember egy dolgot, amibe átviszi magából azt, ami számára a legfontosabb: társadalmiságát.

Mi marad meg benne, csak benne; mi az, ami az övé, csak az övé? Szubjektum, egyediségének átélése, annak felismerése, hogy egyedisége megismerhetetlen. Mint ilyen, az ember valóban csak egyedi, magának fájó és meghaló lény, aki iszonyodva rohan az elkerülhetetlen megsemmisülés felé. Mert ez is benne van az emberben, ez a visszahozhatatlan lélek; kételyek és rettegés, a felbomlás állandó szürke hullámverése.

Mégis, ennek az egyednek a lényege a világ, az emberiség halhatatlanságába való kapaszkodás, a társadalmi továbbélés lehetőségének a megragadása. Mert csak élni lehet; minden bölcsesség az öregember tette, aki fát ültet, pedig tudja, hogy a gyümölcséből ő már nem ehet. Csak élni lehet és tettel túlmenni önmagunkon. A tett, az alkotó cselekvés: értékalkotás. Az értékalkotó ember halhatatlan, de minden egyén fel kell hogy fogja, át kell hogy élje saját énjének ezt a fajta megfosztottságát. Csak a kiérlelt szubjektum, a kiérlelt egyed válik olyan önálló egyéniséggé, aki értéké teszi társadalmiságát.

Az ember viszonyai korviszonyok, a kor a társadalom időbelisége, az az objektív folyamat, amelyben az egyéni-egyedi szubjektív idő feloldódik, és az én vágyai, óhajai ellenére saját lüktetését kényszeríti az emberre. A társadalmi idő feldúsul, lüktetése gyorsabban válik a haladással, és az egyén számára a lehetőségek szélesebb skáláját hozza létre. A modern regény időproblémáját ebben a vonatkozásban az antropológia oldja meg. Mert az egyéni idő és a társadalmi

idő konfliktusa az ember életviszonyainak és életérzésének az összeegyeztethetlenségéből fakad, abból, hogy egy adott kor viszonyai között az ember egyéniségét nyomasztóan ellepi a feleslegesség, a hiábavalóság, az abszurditás érzése.

Antropológiánk végül is perspektivákat nyújtó tudomány: az emberi teljesség fokozatos meghódításának tendenciáit mutatja be. A teljesség persze nem tökéletességet jelent, nem elérhetetlen utópia, hanem a lehetőségekben teljes világot, a szabadság világát. Az ember képes ezt az utat végigjárni, mert alkalmazkodásának sajátossága éppen a szolidaritás, a kötelező hozzátartozás a közösséghez. Ez az út a reális humanizmus kibontakozásának az útja. Humanizmus: ez a cél és az eszköz az ember teljességének elérésében. Ez az antropológia központi kategóriája.

Itt, ezeken a vidékeken keresi tárgyát a filozófiai antropológia. Kialakulásában találkozunk egy sor polgári állásponttal, találkozik reakciós és korlátozottan haladó nézetekkel, találkozik aggodalommal és az embert roppant szkeptikusán kezelő filozófiákkal. Szembe kell néznie az eltérő véleményekkel, le kell küzdenie ezeket úgy, ahogy Gramsci érti az eszmék összecsapását: megoldani az ellenfél által felvetett problémákat, s így meghaladni azok egoldalúságát. Szembe kell néznie a freudizmussal, a személyiségpszichológiával, az egzisztencializmussal és fenomenológiával, pozitív módon választ adni a bennük felvetődő reális problémákra. Ez is hozzátartozik a marxista filozófiai antropológia programjához, hiszen az ember az, amivé magát tenni tudja, társadalmi harcában, vitáiban, önmegismerésben egyaránt.

BRETTNER GYÖRGY

Elveszett holmik hivatala

(Folytatás a 3. oldalról)

— Nem tudom.
— Várjon, segítek. Mennyi ideje tapasztalja, hogy az emberek nem nevetnek a maga társaságában?
— Nem tudom. De hogyan jutott az eszébe? A tisztviselő vállat vont.
— A gyakorlat azt mutatja, hogy amikor egy vezető, mondjuk igazgató, mint ön is, elveszti a humorérzékét, rövid időre rá beosztottjainak egy része is elveszti. Olyan ez, mint a tyúk-pestis.

Ismét a nyílvántartóhoz hajolt.
— Fekete Péter, Csendes Ferenc. Ismeri őket? — kérdezte. — Bejelentették humorérzékük elvesztését.
— Mindkettőt beosztottam. Aljas hazugok. Hogy mást nem mondjak, tegnap is az igazgatósági gyűlés után mondtam egy viccet, tudja azt, hogy: ketten utaznak a vonaton... Félórát kacagtak. Csendes már mielőtt a poénhez ért, vonaglott. Erre jönnek és feliratkoznak búskomornak!
A pult mögött álló nem reagált az igazgató kitérésére. Újabb nevetek halásztott elő.
— Itt ez a három részlegvezető mérnök. Azt vallották, hogy a munkahelyen vesztették el humorérzéküket. Az Ön bizalmatlanságát hozták fel oknak. Miért volt bizalmatlan hozzájuk? Nem értik a mesterségüket?

— De, kiváló szakemberek.
— Nehezelt rájuk?
— Dehogy, nagyon rokonszenves emberek.
— Akkor miből adódik a bizalmatlansága?
— Kizárólag logikai megfontolásból. Olyan dolgokhoz értenek, amelyekben én nem vagyok jártas. Képtelen vagyok mindenkor eldönteni, hogy jó-e, amit javasolnak. Végül is nem érthetek mindenhez. Az én dolgom a vezetés!

A tisztviselő egy sereg lapot rakott eléje, és legyezőszerűen, mint a kártyát, szétteregette a pulton.

Kuti meghökken. Csalódottan legyintett.
— Nem érdemes küszködni senkiért. Hátalának.

— De hiszen maga nem szereti őket!
— Ami igaz, igaz, ezeket nem. Azt hittem azonban, hogy ők szeretik.
— Miért szeretnék, ha ön nem szereti őket. A java részük a barátja volt, mielőtt kinevezték. Bántották Önt?
— Nem.
— Rosszul dolgoztak?
— Nem.
— Tiszteletlenek?
— Dehogy. Sőt, nagyon is tiszteletlenül viselkednek.
— Tehát?
— Elégedetlenek! Örökké elégedetlenek. Semmi sem elég jó nekik.
— S tényleg minden olyan jól megy az ön üzében?
— Sok minden jól megy. De ők inkább csak a baklőveket hajlamosak észrevenni. — Az asztalra csapott.

A tisztviselő felemelte a fejét, hogy a Kuti arcába nézzen. Lassú, lágy mozdulattal színes lapot nyújtott az igazgatónak.
— Az Ön hat éves kislfia. Felkérte, mert hangosan nevetett, amikor Ön ideges volt.
Kuti a színes papírlap után nyúlt, de aztán tetován visszahúzta a kezét.
— Ó is?

A tisztviselő nem felelt. Visszarakogta a papírokat. Valameddig csend volt, aztán Kuti szorongva megkérdezte:

— Van valami remény arra, hogy ismét megtalálom a humorérzékemet? Volt már erre precedens?
— Volt. Az Ön kinevezése tevéde. Előfordul néha ilyesmi. Sürgősen vissza kell csinálni. Majd utánanéznünk, nyugodtan ránk bízhatja a dolgot. — Barátságosan a fogas felé intett: — Ne felejtse itt a kalapját. — Majd az újonnan belépőt kérdezte:
— Ön mit vesztett el?
— A türelmemet — mondta izgatottan a jövővény. — Tetszik tudni, én olvasó vagyok. Nyújas olvasó. A folyóiratok satíra-rovatait olvasom, kérem, es...
Kuti tetován, zavartan elindult, és lábujjhegyen kiosont a helyiségből. Odalent elküldte az autót, s gyalog indult a vállalat felé. Szoktatta magát.

KOZMA ISTVÁN rézdomborítása

TABAK LÁSZLÓ

Újítsa meg

UTUNK

előfizetését

Előfizettségújításokat és új előfizetéseket augusztus 13-ig fogadnak el a postahivatalok, levélföldök és önkéntes lapterjesztők.